

เสิร์ฟอีสานบ้านสาวะถี

เพื่อชุมชนสาวะถี

จากอุปถัมภ์ภูมิปัญญา สู่สินค้าชุมชน

โดย เครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอีสาน

เสน่ห์อีสานบ้านสาวะถี

จากอุปถัมภ์ภูมิปัญญา
สู่สินค้าชุมชน

โดย เครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอีสาน

จัดทำโดย

พิมพ์ครั้งแรก

ที่ปรึกษา

บรรณาธิการโดย

รวบรวมเรียบเรียง

ภาพประกอบ

สนับสนุนโดย

พิมพ์ที่

โครงการสาวะถิวสากักเพื่อสังคม

กุมภาพันธ์ ๒๕๖๕

พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี

สุมาลี สุวรรณกร

ผศ.ดร.ทรงวิทย์ พิมพ์करण

สุมาลี สุวรรณกร

ทวีศักดิ์ กุศลาลัย

แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ สสส.

หจก.ขอนแก่นการพิมพ์

๖๔-๖๖ ถนนวันรมย์ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น

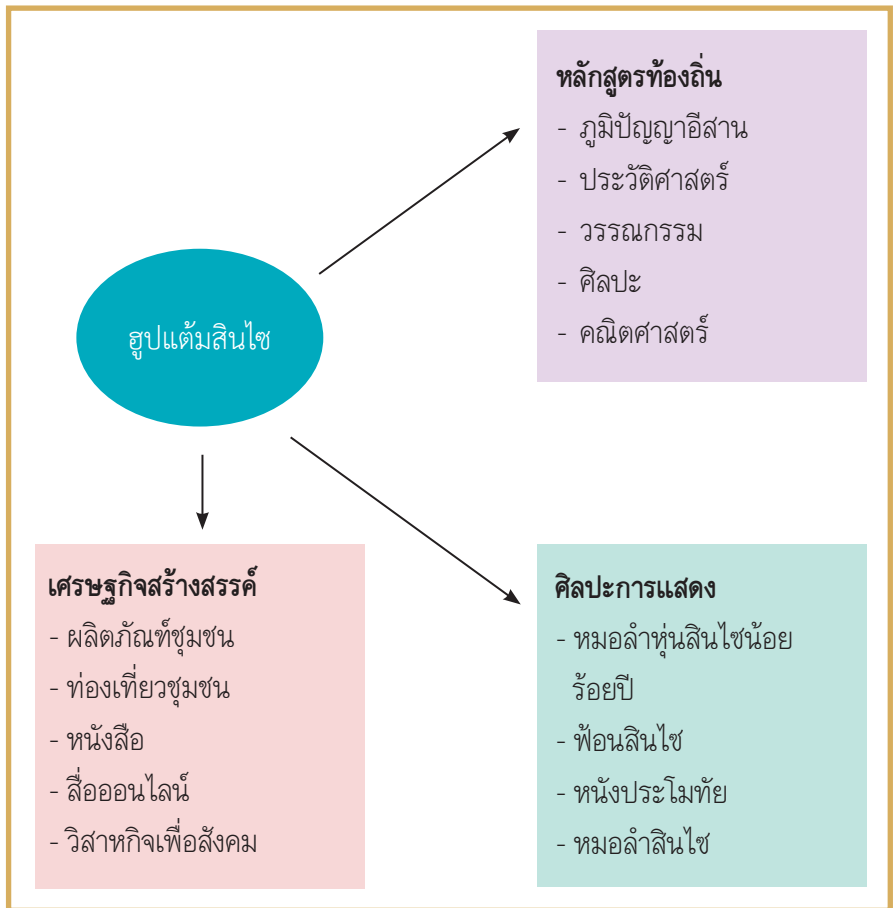
จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐๔๓๒๒๑๘๓๘

e-mail: kk_p902@hotmail.com

คำนำ

ชุมชนสาวะถี ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น ถือเป็นชุมชนต้นแบบในการพัฒนาชุมชนโดยใช้ **สื่อศิลปวัฒนธรรมในการขับเคลื่อน** ถือเป็นหนึ่งผลสำเร็จในการพัฒนาชุมชนโดยใช้สื่อศิลปวัฒนธรรมเป็นฐานราก และเชื่อมประสานคนในชุมชนทั้งบ้าน วัด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ เรียนรู้ร่วมกันจนเกิดความรักในมรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น ล้ำนี้กรักบ้านเกิด ต่อยอดเป็นการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนโดยชุมชน ผลผลิตจากที่ชุมชนผ่านนักสื่อสารสร้างสรรค์ที่มีผู้นำเกิดขึ้นตามธรรมชาติ

ตั้งแต่ปี ๒๕๕๘ ที่ผ่านเครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอีสาน แผนงานสื่อศิลปวัฒนธรรมสร้างเสริมสุขภาพ กองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ หรือ สสส. ได้เข้ามาหนุนเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนโดยดึงเอามรดกทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นจุดเด่นของพื้นที่นั่นคือ **โบสถ์** หรือ **สิม** ในภาษาอีสาน ซึ่งเป็นโบสถ์ท้องถิ่นอายุเกือบ ๒๐๐ ปี ภายในวัดไชยศรี ต.สาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น ที่มีภาพ**จิตรกรรมฝาผนัง** หรือ คนอีสานเรียกว่า **“ฮูปแต้ม”** เล่าเรื่องราวของวรรณกรรมเรื่อง**สังข์ศิลป์ไชย** หรือ **สินไซ** ในภาษาลาวอีสาน ที่มีเรื่องราวน่าสนใจให้แง่มุมคำสอนทางพระพุทธศาสนาทั้งเรื่อง ความรัก พี่น้อง กตัญญูต่อพ่อแม่ รักบ้านเมือง เสียสละ แบ่งปัน อุดหนุน และการปกครองบ้านเมืองโดยวรรณกรรมเรื่องนี้เป็นวรรณกรรมร่วมของอุษาคเนย์ ที่มีปรากฏอยู่ในหลายประเทศมาต่อยอดจัดกระบวนการเรียนรู้จนกลายเป็นโมเดลในการพัฒนาชุมชน โดยใช้ต้นทุนมรดกทางวัฒนธรรมมาดำเนินการและเกิดผลสัมฤทธิ์ในชุมชน โดยมีมิติวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาคือ **ฟื้นฟู รักษา พัฒนา** ต่อยอด

ด้วยความนับถือ

สุมาลี สุวรรณกร

ประธานเครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอีสาน

สารบัญ

บ้านสาวะถี	๑
ชื่อบ้านนามเมือง	๔
สถานที่สำคัญบ้านสาวะถี	๑๐
เหล่าพระเจ้า	๑๐
โนนเมือง	๑๑
ศาลปู่ตา	๑๒
พิพิธภัณฑสถานชุมชนสาวะถี	๑๓
วัดโพธิ์ชัย	๑๔
ลิมวัดโพธิ์ชัย	๑๕
หอแจกหลังเดิม	๑๗
ตุ้มคว่ำกัณฑ์โบราณ	๑๘
ฮ้างฮอดสร้าง	๑๙
หมอลำโสภา พลตรี : กบฏผู้มีบุญแห่งบ้านสาวะถี	๒๑
วัดไชยศรี	๒๕
สาวะถีหมู่บ้านหมอลำ	๒๙
จากอุปแต้มภูมิปัญญา สู่สินค้าชุมชน	๓๔
สาวะถีวิสาหกิจเพื่อสังคม	๓๙
รายชื่อคณะกรรมการบริหาร	๔๒

บ้านสาวะถี

สถานที่ตั้งของบ้านสาวะถีในปัจจุบันเดิมเป็นชุมชนโบราณมาก่อน มีอายุนับพันปี จากหลักฐานทางโบราณคดีของกรมศิลปากรที่ได้ทำการสำรวจเบื้องต้นในเขตพื้นที่ชุมชนสาวะถี บริเวณโนนเมือง ซึ่งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของหมู่บ้าน ห่างจากวัดไชยศรีไปประมาณ ๔๐๐ เมตร ซึ่งกรมศิลปากรเรียกพื้นที่บริเวณนี้ว่า **แหล่งโบราณคดีบ้านสาวะถี** จากการสำรวจพบหลักฐานสำคัญ ประกอบด้วย

๑. ภาชนะและเศษภาชนะดินเผาเนื้อหยาบ เผาด้วยอุณหภูมิต่ำ ได้แก่ แบบผิวเรียบ แบบลาย เขียนสี แบบเคลือบน้ำโคลน แบบลายเชือกทาบ และแบบลายกดประทับ

๒. ภาชนะและเศษภาชนะดินเผาเนื้อแกร่ง เผาด้วยอุณหภูมิสูง

๓. ใบเสมา

๔. ประติมากรรมหินทราย สันนิษฐานว่าอาจเป็นฐานคิ่วลึงค์

๕. เศษอิฐซึ่งเป็นชิ้นส่วนโบราณสถาน

จากหลักฐานทางโบราณคดีที่พบแสดงให้เห็นว่า ชุมชนโบราณแห่งนี้ เป็นชุมชนที่รับพุทธศาสนา และมีการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชุมชนใกล้เคียง และการที่พบแหล่งภาชนะดินเผาลายเขียนสี ซึ่งมีลักษณะคล้ายกับภาชนะดินเผาลายเขียนสีที่พบที่บ้านเชียงในชั้นวัฒนธรรมที่ ๕ (๑,๐๐๐ - ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล) แต่ลักษณะหยาบกว่า ดังนั้นแหล่งโบราณคดีนี้น่าจะมีความสัมพันธ์กับชุมชนที่บ้านเชียง จึงสันนิษฐานได้ว่าชุมชนที่นี่คงมีอายุราวก่อนประวัติศาสตร์ต่อเนื่องมาจนถึงราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๓ จากการสำรวจของกรมศิลปากรในครั้งนั้น พบหลักฐานด้วยกันอยู่ ๓ จุด ดังนี้

๑. **หนองโจ้ง (ปัจจุบันเป็นที่ดินของนายทวีป สอนสุภ)** พบหลักฐานทางโบราณคดีบริเวณด้านนอกคูน้ำทางด้านทิศตะวันออกของเนินดิน ปัจจุบันเป็นพื้นที่เกษตรกรรม เดิมบริเวณนี้เคยพบซากฐานอาคารศิลาแลง

แต่ถูกไถทิ้งไปเมื่อประมาณ ๓๐ ปีที่แล้ว และได้เคลื่อนย้ายแผ่นเสมานหินทรายออกจากพื้นที่ จุดนี้จำนวน ๔ แผ่น โดยอยู่ที่วัดไชยศรีจำนวน ๒ แผ่น ส่วนอีก ๒ แผ่นขารุดเหลือเฉพาะส่วนฐานได้เคลื่อนย้ายไปไว้ที่โรงเรียนสาวะถีพิทยาสรรพ์

๒. อุ่มบักป้อม พบหลักฐานทางโบราณคดีบริเวณด้านนอกคูน้ำทางด้านทิศตะวันตกก่อนไปทางเหนือของเนินดิน ปัจจุบันมีการสร้างศาลเพียงตาและลาดซีเมนต์ทับบริเวณขอบเขตที่มีการปักเสมาแต่เดิม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ บริเวณนี้พบแผ่นเสมานหินทรายทั้งสิ้นจำนวน ๖ ใบ เคลื่อนย้ายไปไว้ที่วัดไชยศรี จำนวน ๔ ใบ หายไป ๑ ใบ ส่วนอีก ๑ ใบ ปักไว้ใกล้ศาลเพียงตา ไม่พบหลักฐานอื่นเพิ่มเติม

๓. ที่นางงเข้มทอง พบหลักฐานทางโบราณคดีบริเวณด้านนอกคูน้ำทางทิศเหนือก่อนไปทางฝั่งตะวันตกของเนินดิน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เดิมมีแผ่นเสมานโผล่ขึ้นล้อมรอบพื้นที่ ๘ จุด จุดละ ๑ ใบ ยกเว้นทางทิศเหนือพบปักเรียงกันจำนวน ๓ ใบ ต่อมาได้มีการเคลื่อนย้ายไปไว้ที่วัดไชยศรี จำนวน ๑ ใบ (ใบที่มีขนาดใหญ่ที่สุด) ส่วนใบที่เหลือไม่พบร่องรอยหลักฐานในวันสำรวจ และไม่พบหลักฐานทางโบราณคดีอื่นเพิ่มเติม

ข้อสันนิษฐานและการกำหนดอายุเบื้องต้น

เมืองโบราณสาวะถี หรือ “โนนเมือง” เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีคูน้ำล้อมรอบ ปัจจุบันพื้นที่ภายในคูน้ำมีสภาพเป็นป่ารกทึบ สสำรวจได้เพียงบริเวณชายเนินทางด้านทิศตะวันออกเพียงเล็กน้อยเท่านั้น พบหลักฐานประเภทเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware)

พื้นที่ด้านนอกของเมืองโบราณพบหลักฐานทั้งเศษภาชนะดินเผาเนื้อดินธรรมดา (Earthenware) และเศษภาชนะดินเผาประเภทเนื้อแกร่ง (Stoneware) สมัยวัฒนธรรมล้านช้าง (แหล่งเตาลุ่มน้ำสงคราม) ก้อนดินเผาไฟและเศษอิฐดินเผา เป็นต้น

สันนิษฐานว่าพื้นที่เมืองโบราณสวาทิและพื้นที่โดยรอบ ปรากฏร่องรอย การอยู่อาศัยอย่างน้อย ๓ ยุคสมัยด้วยกัน ประกอบด้วย สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ตอนปลาย ต่อเนื่องถึงสมัยวัฒนธรรมทวารวดี ราวพุทธศตวรรษ ๑๑ - ๑๕ และ สมัยวัฒนธรรมล้านช้างราวพุทธศตวรรษที่ ๒๒ - ๒๔

กำเนิดบ้านสวาทิ (ตำนานเรื่องเล่า)

เรื่องราวความเป็นมาของการกำเนิดบ้านสวาทินั้น ไม่มีหลักฐานจารึก เอาไว้อย่างชัดเจนว่าตั้งขึ้นเมื่อไหร่ ใครเป็นผู้ก่อตั้ง มีเพียงตำนานที่เล่าขานสืบต่อกันมาเท่านั้น ว่า... เมื่อประมาณ ๒๐๐ ปี (ราว พ.ศ. ๒๓๖๐) พื้นที่สวาทิแห่งนี้ยังคงเป็นป่ารกชัฏ ไม่มีผู้คนอาศัยอยู่ หมู่บ้านรอบ ๆ อยู่ห่างไกลกันมาก เช่น บ้านท่ม บ้านแท่น ชนบท ขอนแก่น ซึ่งใกล้สวาทิที่สุดนั้นก็คือ บ้านท่ม

วันหนึ่งมีชาวบ้านท่ม จำนวน ๓ คน นามว่า **ปู่มุกดาหาร ปู่คำจำเอง และปู่คิง** ได้ไปเลี้ยงช้างที่โคกป่าเหล่าพระเจ้า ในเหล่าพระเจ้านี้มี พระพุทธรูปเก่าองค์หนึ่งประดิษฐานอยู่ ขณะที่ ๓ ปู่กำลังเลี้ยงช้างอยู่นั้น ช้างเชือกหนึ่งเกิดตกมันและดึงเอาไ่ว้ไม่ไหว จึงหนีเข้าป่าดงไป ปู่ทั้งสามจึงวิ่งติดตามหา ไปพบช้างยืนอยู่กลางป่าทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมาชาวบ้านเรียกบริเวณนี้ว่า **“โนนเมือง”** ปรากฏว่าช้างหายจากอาการตกมัน และให้จับอย่างง่ายดาย คล้ายนิมิตมหัศจรรย์เสมือนหนึ่งมีสิ่งบันดาลนิมิตให้เป็นไปได้ ซึ่งนั่นทำให้ทั้ง ๓ ปู่ ได้เห็นว่าพื้นที่เหมาะในการเข้ามาอยู่อาศัย เพราะมีความอุดมสมบูรณ์ มีแหล่งน้ำ และไม่ไกลจากถิ่นที่อยู่เดิมมากนัก เมื่อปู่ได้เล็งเห็นเช่นนั้นจึงชักชวนเพื่อนบ้านให้ย้ายมาอยู่ จนเกิดเป็นชุมชน ในระยะต่อมา...

จากตำนานเรื่องเล่ากำเนิดบ้านสวาทิ ที่ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคน ก็ทำให้ทราบว่าบรรพบุรุษของชาวบ้านสวาทิในยุคแรกนั้นอพยพกันมาจากแถบบ้านท่ม ซึ่งน่าจะเป็นช่วงที่บ้านท่มเป็นเมืองขอนแก่นแล้ว เมื่อมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยมาก ผู้คนส่วนหนึ่งจึงหาทำเลขยายพื้นที่ทำมาหากินไปโดยรอบ

(บ้านสาวะถึอยู่ห่างจากบ้านท่มประมาณ ๑๐ กิโลเมตร) เช่นเดียวกับประวัติศาสตร์การขยายเมืองโดยทั่วไป

ตามเอกสารการตั้งเมืองขอนแก่นได้กล่าวว่า เมืองขอนแก่นย้ายที่ว่าการเมืองถึง ๗ ครั้ง และครั้งที่ ๕ ได้ย้ายมาอยู่ที่บ้านท่ม ตรงกับปี พ.ศ. ๒๔๒๔ ตรงกับช่วงปลายรัชกาลที่ ๕ คือเมื่อ ๑๓๘ ปีที่ผ่านมา แต่จากหลักฐานของการตั้งวัดในพื้นที่บ้านสาวะถึเอง ได้ระบุเอาไว้ว่าวัดโพธิ์ชัยตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ (หนังสือ ประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๒) ส่วนวัดไชยศรีตั้งขึ้นหลังจากนั้น ๔ ปี คือใน พ.ศ. ๒๔๐๘ ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น ชุมชนสาวะถึก็ต้องตั้งมาก่อนที่บ้านท่มจะถูกยกฐานะขึ้นเป็นเมืองขอนแก่น ซึ่งแน่นอนว่าการตั้งชุมชนต้องมีมาก่อนการตั้งวัดอย่างแน่นอน ทั้งนี้อาจจะมีการทยอยเข้ามาเป็นหลายระลอกไม่ได้มาในคราวเดียวกัน ซึ่งกว่าจะเป็นชุมชนที่มั่นคงนั้นคงใช้เวลาานพอสมควร ดังนั้นจึงพอจะสันนิษฐานได้ว่าบ้านสาวะถึน่าจะมีอายุไม่น้อยกว่า ๑๕๐ - ๒๐๐ ปีอย่างแน่นอน

ชื่อบ้านนามเมือง

“สาวะถึ...สาวัดถึ...สาวัดถึ”

สำหรับชื่อบ้านนามเมือง “บ้านสาวะถึ” นั้น มีการให้ความหมายหรือที่มาออกเป็น ๓ แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ ๑ สาวะถึนั้นน่าจะเพี้ยนมาจากคำว่า “สาวัดถึ” เพราะชาวบ้านจะเรียกสระน้ำว่า “สา” ซึ่งแต่ละ “สา” หรือ “สระ” ก็จะอยู่ถี่ ๆ กัน (คำว่า ถึ หมายถึง ใกล้กัน) เพราะเห็นว่าในบริเวณรอบ ๆ บ้านสาวะถึนั้นมีสระน้ำกระจายอยู่จำนวนถึง ๘ สระ ได้แก่ สา (สระ) หนองสา สา (สระ) หนองยูง สา (สระ) หนองไข่น้ำ สา (สระ) หนองแกน้อย สา (สระ) หนองแกใหญ่ สา (สระ) หนองส้มยัง สา (สระ) หนองเผือก และสา (สระ) หนองยาง สระสุดท้ายนี้ก่อด้วยก้อนอิฐ และเทพื้นด้วย จึงเชื่อว่าเดิมน่าจะชื่อ สาวัดถึ เพราะ

มี สา (สระ) น้ำอยู่ถึ ๆ กันนั่นเอง ปัจจุบันสระน้ำเหล่านั้นยังคงปรากฏให้เห็น บางสระชาวบ้านได้ขุดลอกให้ลึก เพื่อใช้ประโยชน์ในทางการบริโภคและอุปโภค

แนวทางที่ ๒ เชื่อว่าบริเวณโนนเมืองในอดีตเป็นที่อยู่ของพวก เศรษฐี เพราะสามารถขุดคลองใหญ่ล้อมรอบเมืองจนได้ จึงเรียกว่า “บ้านเศรษฐี” ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงสันนิษฐานเอาว่าสาวัดนี้อาจหมายถึงบ้านเศรษฐี

แนวทางที่ ๓ ให้ความเห็นว่าบ้านสาวะถิ เดิม ชื่อบ้านสาวัดถิ อยู่ก่อน แล้ว แต่ทางราชการมาเปลี่ยนเป็นสาวะถิ ในช่วงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ นี้เอง ยังมี หลักฐานเอกสารของกรมศาสนาระบุเอาไว้อย่างชัดเจนว่า วัดไชยศรี และ วัดโพธิ์ชัยนั้นตั้งอยู่ที่บ้านสาวัดถิ แม้แต่ชื่อโรงเรียนบ้านสาวะถิ เดิมยังเรียกว่า โรงเรียนสาวัดถิราษฎร์รังสฤษดิ์ ในระยะแรกนั้นพระและชาวบ้านไม่ยอมเปลี่ยน ตาม จนถึงปี พ.ศ. ๒๔๘๐ จึงได้เปลี่ยนมาใช้ สาวะถิ ตามราชการ

เป็นไปได้ว่าชื่อสาวัดถินั้น อาจจะมาจากชื่อของเมืองโบราณใน สมัยพุทธกาล คือ เมืองสาวัดถิ ซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญในฐานะเป็นเมือง หลวงของแคว้นโกศล เป็นเมืองที่มีความรุ่งเรืองจากการที่เป็นชุมชนการค้า ความสำคัญในทางพุทธศาสนา คือเป็นเมืองสำคัญที่พระพุทธเจ้าใช้เป็นฐานในการ เผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้วยพระองค์ประทับอยู่ที่นั่นนานที่สุดถึง ๒๕ พรรษา เป็นที่ ตรัสพระสูตรมากมาย และเป็นเมืองที่พระพุทธศาสนามั่นคงที่สุด เพราะมีผู้นับถึมถึ สำคัญ เช่น พระเจ้าปเสนทิโกศล อนาถปิณฑิกเศรษฐี และนางวิสาขา เป็นต้น

สาวะถิยุคพัฒนา

หลังจากที่มีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่โดยรอบโนนเมืองมากเข้า ก็กลายเป็นชุมชน จากชุมชนเล็กก็ขยายใหญ่ขึ้น เป็นบ้านขนาดใหญ่ มีรูปแบบ การปกครองที่เป็นทางการ ในยุคของการพัฒนาของชุมชนสาวะถิ **นับย้อน หลังไปราว ๑๐๐ - ๑๕๐ ปี** เป็นช่วงเวลาที่สะท้อนภาพของความเจริญรุ่งเรือง ของบ้านสาวะถิ ซึ่งเป็นเมืองชุมทางที่สำคัญเมืองหนึ่งในละแวกนี้ ที่ร่วมสมัย กับบ้านทุ่งที่อยู่ในละแวกใกล้เคียงกัน ซึ่งได้ยกฐานะขึ้นเป็นเมืองขอนแก่น

ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง คือราว พ.ศ. ๒๔๒๔ ตามคำสั่งของพระเจ้าอนงยาเธอ กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม ข้าหลวงต่างประเทศ ๙ รัชกาลที่ ๕ ที่ทรงเห็นว่า เส้นทางบ้านทุ่งมะดวกต่อการติดต่อกับหนองคาย หรือนครราชสีมา เพราะ บ้านทุ่งอยู่ในเส้นทางการคมนาคมและเส้นทางสายโทรเลข ซึ่งเป็นเส้นทาง เชื่อมต่อกับบ้านสาวะถี ซึ่งเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่าเมื่อมีผู้คนเข้ามาอยู่อาศัย เพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้น การดำเนินกิจการต่างๆ ก็ได้ดำเนินไป โดยเริ่มมีการ พัฒนาในด้านต่างๆ มากยิ่งขึ้น นับแต่ด้านการศาสนา การศึกษา ศิลปะ วัฒนธรรม การคมนาคม การค้า การปกครอง จากที่เคยเป็นชุมชนเล็กๆ ก็พัฒนา กลายมาเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการติดต่อกับชุมชนอื่นมากขึ้น ด้วยมีการสัญจรที่สะดวกสบายกว่าแต่ก่อน ดังนั้นความเจริญจากภายนอก จึงหลั่งไหลเข้ามาในบ้านสาวะถี ผู้คนจากต่างถิ่นก็เริ่มทยอยเข้ามาเรื่อยๆ เช่น กลุ่มคนโคราช กลุ่มคนศรีสะเกษ กลุ่มคนจากร้อยเอ็ด และกลุ่มคนจีน ที่เข้ามาเปิดกิจการค้าขายรวมถึงกลุ่มอื่นๆ อีกประปราย

สันนิษฐานว่าช่วงเวลานี้เมื่อชุมชนมีความมั่นคง มีความเหมาะสม ในทำเลที่ตั้ง การไปมาหาสู่กับสังคมภายนอกก็มีมากขึ้น รวมทั้งผู้คนจาก ภายนอกก็เริ่มเข้ามา ส่วนหนึ่งก็คงเห็นว่าเป็นทำเลที่ดีจึงได้เข้ามาอาศัย ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหม่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว คือ กลุ่มคนโคราช กลุ่มคนศรีสะเกษ กลุ่มคนร้อยเอ็ด และรวมถึงกลุ่มพ่อค้าคนจีน

สำหรับกลุ่มคนโคราชนั้น ไม่รู้แน่ชัดว่าเข้ามาในช่วงเวลาใด รู้แต่ เพียงว่าได้มาตั้งบ้านเรือนอยู่เหนือวัดไชยศรีขึ้นไป บางกลุ่มย้ายเข้าไปอาศัย อยู่ละแวกโนนเมือง แต่อยู่ได้ไม่นานก็มีอันต้องย้ายออกไป ไม่แน่ชัดว่าด้วย เหตุผลประการใด ปัจจุบันก็ยังมียุทธหลานของกลุ่มคนโคราชอาศัยอยู่ในบ้าน สาวะถี เช่นที่ถือนามสกุล “เสื่อสาวะถี” เป็นต้น นอกจากนั้นยังได้ทิ้งมรดก ทางศิลปวัฒนธรรมเอาไว้อย่างหนึ่ง คือ ลิเก ซึ่งคนกลุ่มโคราชได้นำมาเผยแพร่ใน ช่วงเวลานั้นด้วย แม้ในปัจจุบันจะไม่มีคณะลิเกหรือคนที่สามารถแสดงลิเกได้แล้ว แต่ก็มีหลักฐานสำคัญอย่างหนึ่งคือ “ร่างระนาด” ที่ถูกเก็บรักษาและจัดแสดงเอา

ไว้ที่พิพิธภัณฑ์ภูมิปัญญาสาวะถี ที่โรงเรียนบ้านสาวะถี (สาวัดธีราชูวรรังสฤษฎี)
จนถึงปัจจุบัน

ส่วนกลุ่มคนศรีสะเกษ ได้อพยพหนีความแห้งแล้งหาที่ทำกินใหม่
โดยได้เข้ามาอาศัยอยู่แถวคุ้มป่าหม้อ ปัจจุบันคือ บ้านสาวะถี หมู่ที่ ๖
แต่กลุ่มใหญ่จะอยู่รวมกันที่บ้านโคกล่าม

เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่มาจากจังหวัดร้อยเอ็ด ก็เดินทางมาเพื่อแสวงหา
ที่ทำกินที่เหมาะสมกว่าที่เดิม ดังคำบอกเล่าของคุณดาสุรินทร์ โยทองยศ
ว่า “บรรพบุรุษสายแม่เป็นคนร้อยเอ็ด มาจากบ้านอู่เม้า อำเภอธวัชบุรี
จังหวัดร้อยเอ็ด พ่อแม่พาอพยพโยกโยกย้ายมาเรื่อยจนถึงบ้านสาวะถี และ
เลือกบ้านสาวะถีเป็นที่ปักหลักเพราะเห็นว่ามีอุดมสมบูรณ์ จนมีครอบครัว
อยู่ที่นี่” นามสกุลของกลุ่มคนร้อยเอ็ด เช่น โยทองยศ และโคตรภักดี เป็นต้น

สำหรับกลุ่มคนจีนที่อยู่บ้านสาวะถี มีทั้งคนจีนแต่จ้าว และคนจีน
ไหหลำ เป็นคนจีนโพ้นทะเลที่มาอาศัยอยู่ที่บ้านท่ามก่อนที่จะอพยพเข้ามาทำ
มาหากินที่บ้านสาวะถี อาทิ เจ็กทราย เจ็กพก เจ็กฮง และเจ็กซังฮี้ คนกลุ่มนี้ทำ
อาชีพค้าขายเป็นหลัก เจ็กซังฮี้ลงทุนทำธุรกิจโรงฝิ่น เพราะเป็นที่นิยมในยุคนั้น
โรงฝิ่นบ้านสาวะถี ตั้งอยู่ที่หมู่ ๘ บริเวณสี่แยกทางที่จะไปบ้านม่วง ต่อมาได้ย้าย
ไปที่บ้านหนองตาไก่ ส่วนเจ็กทราย เจ็กพก และเจ็กฮงทำกิจการร้านชำ ขายของ
เบ็ดเตล็ด

ด้านเศรษฐกิจ

ด้วยกิจการของคนจีนเหล่านี้เองได้มีส่วนไม่น้อยต่อการพัฒนาในทาง
เศรษฐกิจของชุมชนสาวะถีให้มีความเจริญก้าวหน้าในยุคสมัยนั้น ต้องยอมรับว่า
คนจีนได้สร้างวัฒนธรรมการค้าขายแบบใหม่เข้ามาในชุมชนต่างๆ รวมถึงบ้าน
สาวะถี แต่ด้วยสภาพของการสลายในยุคนั้นยังไม่เอื้อต่อการขยายกิจการ
การค้า อีกทั้งชาวบ้านสาวะถียังมีวิถีวัฒนธรรมแบบพึ่งพาธรรมชาติ ทำการ
เกษตร เป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเอง กิจการของคนจีน หรือการค้าแบบใหม่
จึงไม่ได้มีการขยายตัวออกไปมากนัก

ด้านการคมนาคม

ในช่วงแรกของยุคพัฒนา การคมนาคมเพื่อติดต่อกับชุมชนภายนอกนับว่าเป็นเรื่องยากลำบากไม่น้อย เพราะชาวบ้านสาวะถีที่จะเดินทางไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง หรือศูนย์กลางความเจริญในสมัยนั้นอย่างบ้านท่ม หรือในตัวเมืองขอนแก่น ต้องใช้เส้นทางธรรมชาติลัดเลาะตามป่า ตามทุ่งนา ถึงแม้จะมีการพัฒนาการมากกว่าแต่ก่อน แต่การคมนาคมสัญจรระหว่างหมู่บ้านก็ยังถือว่ายากลำบาก

การทำสะพานข้ามห้วย เพื่อเชื่อมเส้นทางจากบ้านท่มเข้ามาในหมู่บ้านสาวะถีนับเป็นความท้าทาย เพราะยังไม่มีต้นแบบของการสร้างสะพานในแถบนี้ แต่เมื่อพ่อใหญ่ทองเลื่อน ได้กลับมาเป็นผู้ใหญ่บ้านรอบสอง จึงได้นำเทคนิควิธีการสร้างสะพานตามที่เห็นในเมืองลาวมาเป็นต้นแบบ โดยชาวบ้านได้มาร่วมแรงร่วมใจกันสร้างขึ้น ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า “ในครั้งนั้นชาวบ้านได้ไปนำไม้มาจากแถวเขื่อนอุบลรัตน์ ประเพณีไม้เต็ง (ไม้จิก) มาประกอบสร้างขึ้นอย่างแข็งแรง” ส่งผลให้การคมนาคมระหว่างบ้านสาวะถีกับบ้านม่วงสะดวกอย่างมากเพราะชาวบ้านไม่ต้องเดินทางอ้อมไปไกลอย่างแต่ก่อน

ด้านการเมือง การปกครอง

รูปแบบการปกครองในระยะแรก ยังยึดโยงกับแนวความเชื่อแบบเจ้าโคตรที่ชุมชนเลือกผู้นำโดยยึดคุณธรรม และการเสียสละ พอต่อมาเมื่อชุมชนขยายใหญ่ขึ้นจึงเริ่มมีการปรับรูปแบบการปกครองแบบทางการ คืออยู่ภายใต้การปกครองแบบอาญาสี่ หรือ อัญญาสี่ หลักฐานที่พอจะอ้างได้คือ **ศาลอุปราชา** หรือ อุปฮาดที่ตั้งอยู่ที่วัดไชยศรี เป็นสิ่งแสดงให้เห็นว่าแถบนี้เคยมีอุปฮาดปกครองมาก่อน

ในสมัยรัชกาลที่ ๕ รัฐบาลกลางได้ปฏิรูปการปกครองครั้งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย โดยรวมอำนาจหัวเมืองต่าง ๆ เอามาไว้ที่ส่วนกลาง

โดยการส่งข้าหลวงใหญ่ หรือสมุหเทศาภิบาลจากส่วนกลางไปปกครองมณฑลต่าง ๆ ทั่วประเทศ สำหรับบ้านสาวะถีไม่มีฐานะเป็นเมืองอย่างบ้านทุ่ม จึงจัดเป็นรูปแบบการปกครองในระดับเล็กกว่าเมือง หรืออยู่นอกเมือง จะมีผู้ปกครองประกอบด้วย ท้าวฝ่าย ตาแสง (เทียบได้กับกำนันปัจจุบัน) และ กำนัน (เทียบได้กับผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบัน) จำบ้าน หรือสารวัตรบ้าน เป็นผู้ช่วยกำนัน

ด้านศิลปวัฒนธรรม

เมื่อบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น ศาสนามีความมั่นคง ศิลปวัฒนธรรมก็ย่อมที่จะเจริญตามไปด้วย สิ่งที่เป็นประจักษ์พยานในความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรมของบ้านสาวะถีในยุคพัฒนานั้น คือ มีวัดวาอารามถึง ๒ วัด คือ วัดโพธิ์ชัย ชาวบ้านเรียกว่า “วัดเหนือ” และ วัดไชยศรี ชาวบ้านเรียก “วัดใต้”

ในยุคนี้วัดวาอารามได้รับการพัฒนามากทั้งด้านการสร้างศาสนสถาน ด้านการศึกษาปริยัติธรรมด้าน ฮิตคองประเพณี **หลวงปู่อนสา** ถือเป็นบุคคลสำคัญท่านหนึ่งที่มีส่วนอย่างยิ่งต่อการพัฒนาวัด โดยเฉพาะในด้านศาสนสถานที่ท่านได้เป็นผู้ออกแบบ และนำพาชาวบ้านร่วมกันสร้างลิม (โบสถ์) **วัดโพธิ์ชัย** และ **วัดไชยศรี** สร้างหอแจก วัดโพธิ์ชัย รวมถึงสร้างสรวรคังงานประดับต่าง ๆ โดยเฉพาะงานแกะสลักไม้ที่ท่านเชี่ยวชาญเป็นพิเศษ

ในด้านปริยัติธรรมทั้งสองวัดมีสำนักเรียนพระปริยัติธรรม มีพระเถรมาบวชเรียนศึกษาพระธรรม คัมภีร์อยู่ไม่น้อย ชาวบ้านก็ให้ความเอาใจใส่ในการทำนุบำรุงพุทธศาสนา เข้าวัด ฟังธรรม รักษาฮิตคองมิได้ขาด เมื่อถึงช่วงงานบุญประเพณีชาวบ้านสาวะถี ทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้อาวุโสก็จะมาร่วมกันทำบุญที่วัดอย่างอุ้นหนาผาคั่ง

วัดโพธิ์ชัยและวัดไชยศรีจึงเป็นศูนย์กลางทางศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของชุมชนบ้านสาวะถี ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งในรากฐานทางสังคม วัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องจวบถึงปัจจุบัน

สถานที่สำคัญบ้านสาวะถี

เหล่าพระเจ้า

ที่ตั้ง : ตั้งอยู่ด้านทิศใต้ของบ้านสาวะถี ห่างจากวัดไชยศรีไปราว ๑ กิโลเมตร

ความหมาย : เหล่าพระเจ้า คือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์แห่งหนึ่งที่ชาวสาวะถีให้ความเชื่อ ศรัทธา คำว่า “เหล่า” หมายถึงพื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่สูงเป็น เนิน หรือ ดอน ตามที่ชาวบ้านเรียก มีป่าไม้แต่ไม่กว้างใหญ่มากนัก อยู่กลางพื้นที่ทุ่งนาของชาวบ้าน ส่วนคำว่า “พระเจ้า” มาจากคำว่า พระพุทธเจ้านั่นเอง เพราะในพื้นที่ดังกล่าวมีพระพุทธรูปประดิษฐานปรากฏมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล ดังนั้นเหล่าพระเจ้านี้คือ สถานที่ที่มีพระพุทธรูปอันเป็นตัวแทนพระพุทธเจ้าประดิษฐานอยู่ คนลาว คนอีสานสมัยก่อนนิยมเรียกพระพุทธเจ้าหรือพระพุทธรูปว่า “พระเจ้า” จึงเรียกสถานที่รวมกันว่า “เหล่าพระเจ้า”

ความสำคัญ : นอกจากเป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์สำคัญที่ชาวบ้านต้องไปประกอบพิธีทำบุญสักการะประจำปีแล้ว ในประวัติความเป็นมาของการตั้งหมู่บ้านสาวะถี ยังได้กล่าวถึงการมาพบพื้นที่เพื่อตั้งหมู่บ้านว่าเกิดจากการมาเลี้ยงช้างของคนสามคน (ปู่กุดดาหาร ปู่คำจ้ำโง่ง และปู่คินง) ที่บริเวณเหล่าพระเจ้าหรือรอบ ๆ บริเวณนี้ แล้วช้างเกิดตื่นตกใจหรือตกมันวิ่งเตลิด จนพาคนเลี้ยงช้างกลุ่มนั้นมาพบสถานที่ตั้งบ้านสาวะถีและเห็นเป็นทำเลเหมาะสม จึงตั้งบ้านเรือนเป็นบ้านสาวะถีมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากนั้นยังมีเรื่องเล่าว่าอีกว่า ในสมัยก่อนชาวบ้านจะมีความยำเกรง ไม่กล้ารุกล้ำผืนป่าในบริเวณนี้ แม้แต่เข้ามาเก็บของป่า หรือเดินทางผ่านมาบริเวณนี้ เพราะเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักรักษา ดูแล ถ้ามีใครกระทำสิ่งใดโดยไม่บอกกล่าว หรือขออนุญาตก็มักจะมิอันเป็นไป สิ่งที่ทำให้ชาวบ้านประหลาดใจและเล่าขานกันมาถึงปัจจุบัน คือเหตุการณ์ไฟไหม้ที่เกิดขึ้นเป็นประจำในช่วงหน้าแล้ง แต่ชาวบ้านที่เห็นเหตุการณ์ก็เล่าตรงกันว่า ไม่มีครั้งใดที่ไฟจะไหม้เข้าไปในพื้นที่ของเหล่าพระเจ้าได้ จึงเชื่อว่าสถานที่แห่งนี้ยังมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คอยปกปักรักษาอยู่จนถึงปัจจุบัน ด้วยความเชื่อดังกล่าว ทำให้ไม่มีชาวบ้านคนใดกล้าเข้ามาบุกรุกผืนป่าบริเวณนี้ จึงส่งผลให้เหล่าพระเจ้ายังคงความอุดมสมบูรณ์

สรุป : เหล่าพระเจ้า จึงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นทั้งพื้นที่แห่งความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความเคารพ ศรัทธา อีกทั้งยังมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งศึกษารัชมชาติ พืชพรรณต้นไม้ดั้งเดิมของพื้นที่แถบนี้ ที่คงความสมบูรณ์อีกแห่งหนึ่ง

โนนเมือง

ที่ตั้ง : โนนเมืองตั้งอยู่ทางด้านทิศตะวันออกของบ้านสาวะถี ห่างจากวัดไชยศรีออกไปราว ๕๐๐ เมตร

ความหมาย : โนน หมายถึง เนิน หรือ ที่สูง คำว่า โนนเมือง จึงน่าจะหมายถึง เมืองที่ตั้งอยู่บนเนิน หรือที่สูง ดังเช่นลักษณะเมืองโบราณ โนนเมืองบ้านสาวะถีแห่งนี้

ความสำคัญ : กรมศิลปากรได้เข้ามาสำรวจ และค้นพบโบราณวัตถุ เช่น ภาชนะและเศษภาชนะดินเผา ใบเสมา ประติมากรรมหินทราย ล้วนมีฐานว่าอาจเป็นฐานศิวิไลซ์ เศษอิฐซึ่งเป็นชิ้นส่วนโบราณสถาน จึงได้ให้ข้อสรุปว่าเป็นชุมชนเก่าโบราณร่วมสมัยกับบ้านเชียง

แต่ชาวบ้านสาวะถีเชื่อกันว่าพื้นที่แห่งนี้เป็นวัดเก่า ด้วยพบมีใบเสมาอยู่หลายแห่ง กระจายอยู่โดยรอบ และนอกจากความเชื่อว่าเป็นพื้นที่ของวัดเก่าแล้ว ชาวบ้านยังเชื่อว่าพื้นที่แห่งนี้มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีเจ้าที่ปกปักรักษาอยู่ ถ้าใครทำอะไรไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสมในสถานที่แห่งนี้มักจะมีอันเป็นไป เช่นในกรณีที่มีคนเข้าไปขุดหาของเก่าเพื่อหวังได้ของมีค่า เมื่อเอาไปแล้วก็มีเหตุต้องเจ็บไข้ได้ป่วย จนต้องเอากลับมาคืน บ้างก็ว่ามีนิมิตเห็นพญานาค บ้าง เจ้าที่บ้าง ต่าง ๆ นานา แต่ที่พูดถึงกันมากคือเหตุการณ์ไฟไหม้ที่มักจะเกิดในช่วงฤดูแล้ง แต่ไม่เคยมีครั้งใดที่จะไหม้เข้ามาในเขตโนนเมืองได้เลย ซึ่งเป็นเหตุการณ์ในลักษณะเดียวกับของเหล่าพระเจ้าหลานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกแห่งหนึ่งของชุมชน และยังมีอีกหลายต่อเหตุการณ์ที่ชาวบ้านได้เล่าลือสืบต่อกันมา

สรุป : โนนเมือง นอกจากที่มีความสำคัญในฐานะแหล่งโบราณคดีเก่าแก่ที่สามารถสืบย้อนหลังไปถึงยุคร่วมสมัยกับบ้านเชียง ทวารวดี ขอมโบราณ ล้านช้าง แล้วยังมีความสำคัญในฐานะเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านให้ความยำเกรงในลักษณะเดียวกับดอนปู่ตา แต่ขณะเดียวกันพื้นที่โนนเมืองยังเป็นหัวใจของชุมชน คือ เป็นแหล่งน้ำ แหล่งอาหาร ที่ทำการเกษตรที่อุดมสมบูรณ์เลี้ยงดูผู้คนบ้านสาวะถีให้อยู่ดีมีสุขตลอดมา ปัจจุบันโครงการสาวะถีวิสาหกิจเพื่อสังคมได้ปรับปรุงพื้นที่บริเวณที่นาของพ่อทวีป สอนสุภี เป็นสวนป่านุช และให้บริการอาหารเครื่องดื่มสำหรับผู้สนใจด้วย

ศาลปู่ตา

ที่ตั้ง : ศาลปู่ตา ตั้งอยู่หมู่ที่ ๘ บ้านสาวะถี อยู่ทางทิศเหนือของบ้านสาวะถี ปัจจุบันพื้นที่บริเวณศาลปู่ตาส่วนหนึ่ง ได้แบ่งแยกให้เป็นสถานที่ตั้งของสำนักงานเทศบาลตำบลสาวะถี

ความสำคัญ : เป็นศาลที่เชื่อว่าเป็นที่สิงสถิตดวงวิญญาณบรรพบุรุษชาวสาวะถี ผู้สร้างบ้านแปงเมืองมา ชาวบ้านจะประกอบกิจกรรมอันใดในชีวิต ในครอบครัว หมู่บ้าน หรือเจ็บไข้ได้ป่วย จะต้องมีการไป **บ๋า บณ** หรือบอกกล่าว คล้าย ๆ ให้ความนับถือเสมือนญาติผู้ใหญ่ของคนในชุมชน เมื่อบ๋าหรือบณสำเร็จ ก็จะต้องมีการมาปลงคือทำตามสัญญาที่ให้ไว้ หลายครั้งบางคนที่หลงลืมการปลงตามสัญญา ก็เกิดเหตุการณ์แปลก ๆ เหมือนเตือนสัญญาก็มี จึงไม่มีใครลบหลู่หรือละเลยปู่ตาประจำหมู่บ้าน ส่วนคนที่สามารถติดต่อหรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้นั้น จะถูกกำหนดไว้ชัดเจน โดยความเห็นชอบเห็นดีเห็นงามของคนในชุมชนหรือแม้แต่พระผู้ใหญ่ในวัดประจำหมู่บ้านต้องเห็นด้วย ชาวบ้านเรียกคนที่ติดต่อกับปู่ตาหรือประกอบพิธีกรรมนี้ว่า **“จ้ำ”** หรือ **เฒ่าจ้ำ** และพ่อใหญ่จ้ำ

พิธีกรรมที่ชุมชนสาวะถี

พิธีกรรมที่แห่งนี้เดิมตั้งอยู่ที่วัดไชยศรี ดำเนินการโดยพระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรีที่ได้เก็บรวมของเก่าที่ชาวชุมชนนำมาบริจาคเอาไว้เพื่อให้ลูกหลานได้เรียนรู้

จากนั้นได้ย้ายไปอยู่ที่อาคารไม้หลังเก่าของโรงเรียนบ้านสาวะถี (ส่วตติราชฐ์รังสฤษฐ์) โดยความร่วมมือของพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติขอนแก่น ในการเข้ามาหนุนเสริมรูปแบบการจัดการ พร้อมออกแบบการจัดวางให้ด้วย

โดยปัจจุบันอาคารพิพิธภัณฑที่ชุมชนนี้มีอยู่ ๓ ห้อง ประกอบด้วย

- ๑.ห้องวรรณกรรมลิไน นำเสนอเรื่องราวของวรรณกรรมลิไน พร้อมขยายสู่หลักสูตรชุมชน ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- ๒.ห้องภูมิปัญญาสาวะถี มีการนำเอาข้าวของ เครื่องใช้ในสมัยก่อนของคนในชุมชนมาจัดแสดงให้ได้ชม และ
- ๓.ห้องหัวใจสาวะถี นำเสนอเรื่องราวประวัติความเป็นมาของชุมชนสาวะถี พร้อมด้วยสถานที่สำคัญ บุคคลสำคัญของบ้านสาวะถีเพื่อให้ผู้สนใจได้เรียนรู้ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวของหมอลำ ซึ่งหมู่บ้านสาวะถีเป็นหมู่บ้านหมอลำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

วัดโพธิ์ชัย (ข้อมูลโดยกรมศิลปากร)

ที่ตั้ง : วัดโพธิ์ชัย ตั้งอยู่จุดกึ่งกลางบ้านป่าหม้อและบ้านสาวะถี วัดตั้งอยู่บริเวณชายเนินทางด้านทิศเหนือ ทั้ง ๒ หมู่บ้านเป็นหมู่บ้านขนาดใหญ่ ตั้งอยู่บนเนินดินเดียวกัน ขนาดกว้างยาวประมาณ ๕๐๐ X ๑,๓๐๐ เมตร (บ้านป่าหม้ออยู่ทางทิศตะวันตก บ้านสาวะถีอยู่ทางทิศตะวันออก) วางตัวในแนวตะวันตกเฉียงเหนือ - ตะวันออกเฉียงใต้ ขนานไปกับลำห้วยและลำห้วยกลางทุ่งที่อยู่ทางด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน

ความสำคัญ : ภายในวัด มีอาคารสิ่งปลูกสร้างถาวรหลายหลัง มีอุโบสถหลังใหม่สำหรับประกอบสังฆกรรม อยู่ทางด้านทิศตะวันออก นอกกำแพงแก้วด้านหลังอุโบสถหลังใหม่ มีลิ้ม (อุโบสถ) ก่ออิฐฉาบปูนหลังเก่า ตั้งอยู่ สถาปัตยกรรม ปูนฉาบหลุดร่อนเห็นอิฐก่อด้านใน โครงสร้างอาคาร ผุกร่อน

หลักฐานทางโบราณคดี

ข้อมูลจากหนังสือประวัติวัดทั่วราชอาณาจักร เล่ม ๑๒ กล่าวว่า วัดโพธิ์ชัย บ้านสาวะถี ตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ โดยพระสิมมา ปภาโกร เป็นประธาน ฝ่ายสงฆ์ นายบุญจันทร์ เชื้อสาวะถี ผู้ใหญ่บ้าน พร้อมชาวบ้านได้ร่วมกันสร้างวัด ตั้งชื่อว่า “โพธิ์ชัย” เนื่องจากมีต้นโพธิ์ใหญ่อยู่ ๒ - ๓ ต้น ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๖ ทั้งนี้เรื่องปีที่ตั้งวัดไม่ตรงกับข้อมูลที่ปรากฏบนป้ายประวัติวัดโพธิ์ชัยที่ติดตั้งภายในวัด ระบุว่า วัดโพธิ์ชัย หรือ วัดเหนือ ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๖

ลิ้ม (อุโบสถ) วัดโพธิ์ชัย

ไม่ทราบปีที่ก่อสร้าง แต่ทางวัดสันนิษฐานว่าน่าจะสร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๗ หลังจากตั้งวัด ๑ ปี โดยจัดทำป้ายบรรยายติดตั้งไว้หลังลิ้มหลังนี้ เป็นอาคาร ก่ออิฐสอดินฉาบปูน ผนังฉาบสีเหลืองผืนผ้า หันหน้าไปทางทิศตะวันออก ขนาด ๓ ห้อง ปัจจุบันทางวัดได้ถมดินปรับพื้นที่ส่วนฐานเอวชันไปแล้ว จึงได้ทำการ

วัดขนาดบริเวณส่วนฐานบัวคว่ำที่โผล่พื้นดินขึ้นมา กว้างประมาณ ๕.๓๐ เมตร ยาวประมาณ ๗.๓๐ เมตร ก้อนอิฐที่ใช้ก่อสร้างขนาด ๓๖ x ๘ x ๑๖ เซนติเมตร นับว่ามีขนาดใหญ่กว่าอิฐที่พบในการก่อสร้างโบราณสถานทั่วไปที่มีอายุการก่อสร้างร่วมสมัยกัน มีบันไดทางขึ้นด้านหน้า ประตูทางเข้าทำจากไม้ชนิด ๒ บาน มีอกเลาตรงกลาง ขนาดกรอบประตู ๒.๒๐ x ๑.๑๖ เมตร ผนังด้านข้างบริเวณ ห้องที่ ๑ และห้องที่ ๒ เจาะช่องหน้าต่างสี่เหลี่ยมผืนผ้า โดยห้องที่ ๑ เจาะเป็น ช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าในแนวนอนขนาด ๘๐ x ๕๐ เซนติเมตร ห้องที่ ๒ เป็น ช่องสี่เหลี่ยมผืนผ้าในแนวตั้งขนาด ๕๐ x ๑๐๕ เซนติเมตร (กรอบใน) ห้องที่ ๓ และผนังด้านหลังก่อทึบ

โครงสร้างหลังคาทำจากไม้ มุงด้วยแป้นเกล็ด (ไม้) ต่อมาเปลี่ยนเป็น กระเบื้องดินขอ โดยซื้อกระเบื้องเก่ามาจากบ้านหนองปลิง (อยู่ทางด้านทิศ ตะวันออกเฉียงเหนือของวัดโพธิ์ชัย ห่างประมาณ ๓ กิโลเมตร) แล้วจึงเปลี่ยน มามุงสังกะสีจนถึงปัจจุบัน แต่เดิมด้านข้างทั้ง ๒ ด้านและด้านหลัง มีปีกนก แคบ ๆ ยื่นออกมา คลุมแนวเสมาจำนวน ๘ จุด (ด้านข้างละ ๓ จุด ด้านหน้า และด้านหลัง ด้านละ ๑ จุด ปัจจุบันถมดินทับไปแล้ว) ภายหลังจึงรื้อปีกนก ด้านข้างออก แล้วต่อให้กว้างกว่าเดิมพื่นกันฝนลาด ส่วนด้านหลังยังคงเดิม (ข้อมูลโดย นายหนูคาน ดาสาวะ อายุ ๖๖ ปี)

ด้านใน ติดกับผนังด้านหลังการยกพื้นแนวตลอดผนังสูงจาก พื้น ๑ เมตร ที่จุดกึ่งกลางมีการ ปั้นปูนเป็นฐานชุกชี (บัวคว่ำ - บัวหงาย) ยื่นออกมาเพื่อประดิษฐานพระประธานใหม่ และพระไม้จำนวนหนึ่ง มีตู้พระธรรมลงรัก ปิดทอง ๑ ตู้

สภาพปัจจุบัน ตัวอาคารทรุดโทรมเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะส่วนฐานอิฐ กร่อนจากลมและฝน ผนังมีรอยปริแยก โครงสร้างหลังคาได้รับความเสียหายจาก แมลงจำพวกมอดและปลวก

ข้อสันนิษฐานและการกำหนดอายุเบื้องต้น จากข้อมูลการสำรวจ เบื้องต้นสันนิษฐานว่า สิมวัดโพธิ์ชัย น่าจะสร้างในช่วงประมาณ ๑๕๐ - ๑๐๐ ปี มาแล้ว

หอแจกหลังเดิม

หอแจกวัดโพธิ์ชัย (เดิม) ปัจจุบันรื้อไปแล้ว เป็นฝีมือของหลวงปู่
อ่อนสา ลักษณะเป็นอาคารหลังไม้ทั้งหลัง อาคารทรงปราสาทหน้าจั่วแบบ
อีสาน มีลักษณะโครงสร้างหลังคาที่ถูกออกแบบให้เป็นเรือนชั้นซ้อน ตาม
คติการสร้างปราสาท และ เรือนของผู้มีฐานันดรสูง ในศาสนาพุทธและ
พราหมณ์ ชั้นหลังคาลาด ชั้นแรกคลุมตัวอาคารไว้ทั้ง ๔ ด้าน ด้านบนหลังคา
ลาดแต่ละด้านยกขุมจั่ว ด้านละ ๓ ตัว ตรงมุมอาคารแต่ละด้าน อีกด้านละ ๑ ตัว
ชุดหลังคาลาดยกขุมจั่วนี้ เรียงซ้อนกันขึ้นไป ๔ ชั้น โดยไล่ขนาดกันตามความ
สูง โดยแต่ละชั้นมีองค์ประกอบเหมือนกันเกือบทุกชั้น ชั้นบนสุดเป็นจั่วหลังคา
คุมซ้อนกัน ๒ ชั้น ประดับสันหลังคาด้วยช่อฟ้าเป็นส่วนยอดสุดของตัวอาคาร
(ธีระวัฒน์ แส่นคำ, ๒๕๖๐.)

ว่ากันว่าหอแจกหลังนี้หลงปู่อ่อนสาได้แบบมาจากพม่า ตอนที่ท่านไปรู้ดงค์ที่พม่า แล้วได้แบบกลับมาสร้าง ท่านออกแบบและควบคุมการก่อสร้างด้วยตนเอง สอดคล้องกับข้อสันนิษฐานของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงยศ วีระทวีมาศ (๒๕๖๐) สันนิษฐานว่า น่าจะเป็นรูปแบบที่ได้รับอิทธิพลมาจากกลุ่มไทใหญ่ (คล้ายกับหอแจกวัดศรีมณฑา ที่จังหวัดมุกดาหาร) เพราะมีลักษณะอิทธิพลของสถาปัตยกรรมพม่าผสมผสานกับแบบล้านช้าง”

นอกจากนั้น อาจารย์ตึก แสณบุญ (๒๕๖๐) ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า หลังคาเป็นเอกลักษณ์สกุลช่างขอนแก่นพบมากในส่วนงานหลังคาหอธรรมาสน์ เช่น อย่างหอธรรมมาสน์วัดบ้านหนองกุง ก็มีลักษณะแบบนี้ แต่ดูซับซ้อนมากกว่า จึงเป็นไปได้ที่เป็นรูปแบบไทใหญ่ อย่างแถบร้อยเอ็ดหรือมุกดาหาร

ตู้คัมภีร์โบราณ

ตู้คัมภีร์โบราณใบนี้ คาดว่ามีอายุประมาณ ๑๐๐ ปี แต่เดิมตั้งอยู่ในสิมหลังเก่า แต่เนื่องจากเกรงจะมีการชำรุด ผุพัง จึงได้มีการนำมาตั้งไว้ที่ศาลาการเปรียญหลังใหม่ เพื่อให้ลูกหลานและผู้สนใจได้ชม โดยภายในตู้คัมภีร์นี้มีเอกสารหนังสือผูกหรือหนังสือใบลานอยู่จำนวนหนึ่ง โดยประกอบด้วยหนังสือ สังฆมณฑล ๑ ผูก พระเจ้าใช้ชาติ ๑ ผูก ลำ(ไก่อ)แก้ว ๑ ผูก อากาวัตตสูตร ๑ ฉลองกฐิน ๒ ผูก มหานคร (กัณฑ์นคร) บั้นปลายขุนทิ้ง ๑ ผูก ฉลองปิฎก ๑ ผูก และพระเจ้าเดินโลก ๑ ผูก

โดยหนังสือใบลานดังกล่าวนี้ มีมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคามได้มาศึกษา สืบค้น และรวบรวมเอาไว้เมื่อหลายปีก่อนและเก็บรักษาโดยใช้ผ้าห่ออย่างดี เนื่องจากเกรงจะชำรุดเสียหาย

ฮางฮตสร้ง

“ฮตสร้ง” คือพิธีสงฆ์หรือรินน้ำแก่พระสงฆ์ ซึ่งเป็นรูปแบบประเพณีที่เก่าแก่ของผู้คนในแถบอีสาน โดยได้รับอิทธิพลมาจากอาณาจักรล้านช้าง การจัดพิธีฮตสร้งนั้นจะถูกจัดขึ้นเมื่อชาวบ้านและพระเถระในคณะสงฆ์เห็นว่า มีพระสงฆ์ที่เล่าเรียนจบในบ้นหรือชั้นต่างๆ แล้ว จึงสมควรที่จะจัดพิธีฮตสร้งให้ (สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคอีสาน เล่ม ๑๕, ๒๕๔๒, น. ๕๓๖๒)

อุปกรณ์ประกอบพิธีฮตสร้งที่สำคัญคือ “ฮางฮต” หรือ “รางริน” ลักษณะของฮางฮตโดยทั่วไปจะใช้ไม้เนื้อแข็งในการแกะสลักเป็นรูปพญานาคในทางยาวประมาณ ๓ เมตร หรือ ๓.๕ เมตร ส่วนเส้นรอบวงอยู่ระหว่าง ๒๐-๒๕ เซนติเมตร ทั้งนี้ขนาดของฮางฮตบางวัดอาจมีขนาดเล็กหรือใหญ่กว่าขนาดดังกล่าวข้างต้น ไม่ถือเป็นมาตรฐานแน่นอน และการแกะสลักฮางฮตเป็นรูปพญานาคสะท้อนนัยยะการให้ความสำคัญแก่สัตว์ประพาฬนี้ทั้งใน

ฐานะผู้เคยอุปฐากพระพุทธรเจ้าในสมัยพุทธกาล และความเชื่อของชาวบ้านในท้องถิ่นเองที่เชื่อว่าพญานาคเป็นสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ที่มีอยู่จริง

นอกจากตัวฮางฮตแล้ว ยังมีองค์ประกอบของฮางฮตที่สำคัญไม่แพ้กัน นั่นคือชาตังหรือชาค้ายันสำหรับฮางฮต ซึ่งจะมีทั้งแบบ ๒ ชาและ ๔ ชา รวมทั้งจะมีการแกะสลักเป็นรูปสัตว์ที่ส่วยงามด้วยเช่นกัน อาทิ เต่า กระต่าย สุนัข ฯลฯ (ติก แส่นบุญ, ๒๕๔๘, น. ๔๓.)

การฮตสงธือเป็นสัญลักษณ์ที่สำคัญสำหรับการเลื่อนสมณศักดิ์ของพระสงฆ์แถบอีสานในอดีต เพราะพระสงฆ์ที่จะมีลำดับชั้นสมณศักดิ์ที่สูงขึ้นได้นั้นต้องผ่านการ “ฮตสงธ” หรือ “พิธีเถรภิเษก” โดยชาวบ้านและพระสงฆ์ในชุมชนของตนก่อน สำหรับสมณศักดิ์พระสงฆ์แถบอีสานในอดีตมีลำดับชั้นดังนี้

๑. ลำเริจ	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๑
๒. ชา	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๒
(เชื่อกันว่า ชา หมายถึง ปรีชา หรือสามารถ)
๓. คู (ครู)	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๓
๔. คูหลักคำ	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๔
๕. คูลูกแก้ว	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๕
๖. คูยอดแก้ว	คือภิกษุหรือสามเณรที่ผ่านการฮตสงธ ครั้งที่ ๖

ส่วนสมณศักดิ์ชั้นสูงสุดคือ “ราชครูหลวง” เป็นตำแหน่งที่กษัตริย์ของอาณาจักรล้านช้างเป็นผู้สถาปนาด้วยพระองค์เองแก่ภิกษุที่มีวัตรปฏิบัติเหมาะสม และเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้านอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะแล้วต้องเป็นภิกษุที่มีบทบาทสูงในการช่วยกษัตริย์ล้านช้างควบคุมดูแลให้บ้านเมืองมีความสงบสุขเรียบร้อยในทางสังคมร่วมไปด้วย เช่น ราชครูหลวงโพนสะเม็ก หรือหลวงพ่อดีโหมในคำที่ชาวบ้านในอดีตคุ้นเคย

ทั้งนี้ ภิกษุและสามเณรที่ผ่านการฮตสงธแล้ว จะมีการเรียกสมณศักดิ์ดังกล่าวตามไปด้วย (ในอดีตแถบอีสานเรียกภิกษุว่า “เจ้าหัว” สามเณร

เรียกว่า “จ้าว” เช่น ภิกษุชื่อมา หลังฮตสรงครั้งที่ ๑ เรียก เจ้าหัวสำเร็จมา หากฮตสรงจนถึงครั้งที่ ๖ จะเรียก เจ้าหัวคูดอดแก้วมา ส่วนสามเณรก็เช่นกัน เช่น สามเณรมี หลังฮตสรงครั้งที่ ๑ เรียก สำเร็จจ้วมี หากผ่านการฮตสรงครั้งที่ ๖ เรียก คูดอดแก้วจ้วมี (สังเกตว่าการเรียกจ้าวหลังฮตสรงจะนำหน้าชื่อด้วย ลำดับสมณศักดิ์) คัดบางส่วนจากบทความ “ฮตสรงที่หุดหาย”

หมอลำโสภา พลตรี : กบฏผู้มีบุญแห่งบ้านสาวะถี

นายโสภา พลตรี หรือ หมอลำโสภา พลตรี เกิดเมื่อ ปี พ.ศ. ๒๔๒๕ ที่บ้านโนนรัง ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ตรงกับสมัย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ หมอลำโสภาเป็น ลูกชาวนา เรียนหนังสือจากวัด ซึ่งสอนโดยพระภิกษุ สามารถอ่านตัวธรรม ตัวขอมได้ หมอลำโสภาเป็นคนที่มีความจำดี สามารถจดจำคัมภีร์ต่างๆ ได้มากมาย รู้พิธีกรรมบวงสรวงต่าง ๆ เรียนวิชาหมอลำ จนเป็นหมอลำที่มีชื่อเสียงในแถบ ตำบลสาวะถีและตำบลใกล้เคียง

หมอลำโสภา มีภรรยา ๓ คน จาก ๓ บ้าน คือ บ้านป่าหวาย บ้านหนองตะไกร และบ้านสาวะถี เป็นผู้ที่มีฐานะดี เฉพาะที่นาที่บ้านป่าหวายมีประมาณ ๗๐ - ๑๐๐ ไร่ หมอลำโสภาเป็นผู้ที่มีบุคลิกดี หน้าตาดี ผิวคล้ำ ฟันลิ้นขาว ดั่งปีกแมลงทับ กล้าพูดกล้าทำ ไม่กลัวคน เป็นคนพูดเก่งมีเหตุผล ชาวบ้านแถบนั้นชื่นชมในความสามารถมาก

หมอลำโสภา พลตรี เป็นบุคคลสำคัญของบ้านสาวะถี เพราะเคยเป็นแกนนำของกลุ่มที่ได้ชื่อว่าเป็น กบฏ หมอลำโสภาไม่ได้เป็นกบฏที่ต้องการล้มการปกครองของรัฐบาลหรือผู้ใด แต่เหตุที่ท่านต้องโทษในข้อหากบฏเพียงเพราะท่านปราศรัย และมักจะต่อต้านการขูดรีดภาษีของเจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายการห้ามตัดไม้ รวมถึงการยกเลิกการเรียนการสอนในวัดและสอนภาษาไทยแทนอักษรธรรม หมอลำโสภามักจะปราศรัยผ่านการร้องหมอลำ ซึ่งชาวบ้านก็ชื่นชมในความกล้า และสนับสนุนอยู่ไม่น้อย

การกระทำของหมอลำโสภา พลตรี ทำให้ท่านและลูกศิษย์คือ พ่อเสริม พ่อสิงห์ และพ่อใหญ่คุย รวมถึงผู้ร่วมฟังปราศรัยต้องถูกจับกุมนำไปสู่การเสียชีวิตอย่างปริศนาในวัย ๕๙ ปีของท่าน ช่วงปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๕ ถึงต้นปี พ.ศ. ๒๔๘๖ ถึงแม้ว่านายโสภา พลตรี จะจากไปนามของท่านยังถูกจดจำในฐานะ หมอลำโสภา กบฏผู้มีบุญแห่งบ้านสาวะถี

แม้ว่าหมอลำโสภาจะเสียชีวิตไปหลายปีแล้ว แต่ชาวบ้านในตำบลสาวะถีและตำบลใกล้เคียง ก็ยังนับถือและเล่าถึงด้วยความศรัทธา

ประการแรก หมอลำโสภาเป็นผู้นำทางความคิด โดยเฉพาะการต่อต้านเรื่องภาษีที่ดิน กฎหมายป่าไม้ และการครอบงำทางวัฒนธรรม ซึ่งตรงกับใจชาวบ้านอยู่แล้ว ประกอบกับเป็นหมอลำนักพูด จึงสื่อความคิดกับชาวบ้านได้อย่างถึงอกถึงใจ

ประการที่สอง หมอลำโสภาได้แสดงปาฏิหาริย์ในลักษณะผู้วิเศษ ๒ ครั้ง ครั้งแรกถูกทางราชการจับถ่วงน้ำที่คลองบางซื่อแล้วไม่ตาย ครั้งที่สองเมื่อเขาตายไปแล้วทางราชการได้ห่อศพของเขาแล้วนำไปฝังเพื่อรอญาติมาขุด

ไปบำเพ็ญกุศล ปรากฏว่าฝังได้สามวัน วันที่สี่ญาติมารับศพ เมื่อชุดศพขึ้นมา เหลือแต่ผ้าขาวม้าที่ผู้ตายนุ่งอยู่ตอนเสียชีวิตกับเสื้อที่ห่อศพ แต่ร่างได้หายไป ชาวบ้านเชื่อว่าหมอลำโสภาก็สำเร็จวิชาชั้นสูง หายตัวไปเกิดใหม่แล้ว

ประการสุดท้าย หมอลำโสภาก็เป็นนักพยากรณ์ ทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง ตอนทำนายชาวบ้านไม่เข้าใจ แต่เมื่อเวลาผ่านไปคำทำนายก็ค่อย ๆ เป็นจริง เช่น

“ม้าซีโป่งเขา” คือรถจักรยานยนต์

“เส้าชือออกดอก” คือเส้าไฟฟ้าและหลอดไฟฟ้า

“โบกกุมภัณฑ์” คือสลากกินแบ่งรัฐบาล

“กระดาน้อยสองนิ้วใครก็ซื้อได้” คือหอยเถื่อน เป็นต้น

อ้างอิงจากหนังสือ : ถิ่นฐานบ้านสาวะถี โดยศูนย์วัฒนธรรม มหาวิทยาลัยขอนแก่น

วัดไชยศรี

วัดไชยศรี

ที่ตั้ง

ตั้งอยู่ หมู่ที่ ๘ บ้านสาวะถี ตำบลสาวะถี อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ ๒๒ กิโลเมตร เดินทางโดยใช้เส้นทางถนนมะลิวัลย์ ขอนแก่น - ชุมแพ ประมาณ ๑๔ กิโลเมตร แยกขวาตรงสี่แยกตรงข้ามกับทางแยกที่จะไปอำเภอพระยืน เข้ามาอีกประมาณ ๓ กิโลเมตรก็จะถึงบ้านม่วง แล้วเลี้ยวขวาแยกจากบ้านม่วง อีก ๕ กิโลเมตร ก็จะถึงหมู่ที่ ๘ บ้านสาวะถี อันเป็นที่ตั้งของวัดไชยศรี

ความเป็นมา

สร้างวัดเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๐๘ มีพื้นที่ ๑๐ ไร่ ๒ งาน โดยความศรัทธาของชาวบ้าน คนในท้องถิ่นสมัยก่อนนิยมเรียกว่า “วัดใต้” เพราะบ้านสาวะถีมี ๒ วัด อีกวัดชื่อวัดโพธิ์ชัย เดิมเรียกวัดเหนือ เพราะอยู่ชุมชนคุ้มเหนือ ส่วนวัดไชยศรี เดิมเรียกว่าวัดใต้ เพราะตั้งอยู่ชุมชนคุ้มใต้

เดิมวัดไชยศรีตั้งอยู่บริเวณที่เป็นอนามัยปัจจุบัน พอระยะต่อมาชาวบ้านอยากได้สุสาน ทางวัดจึงยกศาลาหลังหนึ่งให้เป็นที่ทำการ วัดไชยศรีจึงขยับมาตั้งอยู่ถัดมาทางทิศตะวันตกเล็กน้อย

เจ้าอาวาสยุคแรกไม่ปรากฏนาม จนถึงสมัยหลวงปู่อ่อนสา จึงค่อยปรากฏหลักฐาน จึงถือว่าท่านเป็นเจ้าอาวาสรูปแรก ในสมัยหลวงปู่อ่อนสา วัดเจริญรุ่งเรืองมาก ทั้งในด้านการศึกษา การปฏิบัติธรรมและการก่อสร้างถาวรวัตถุ มีพระภิกษุสามเณรเป็นจำนวนมาก สิ่งก่อสร้างส่วนมากทำด้วยไม้ เช่น กุฏิ ศาลา ก็แกะสลักลงลายแบบฝีมือช่างท้องถิ่น ด้วยเหตุที่หลวงปู่อ่อนสาเองท่านก็มีฝีมือแกะสลักออกแบบงานด้านนี้ด้วย ท่านมรณภาพเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑

สิ่งก่อสร้างที่ปรากฏเหลืออยู่ในปัจจุบันคือสิมหรือโบสถ์ เริ่มสร้างราวปี พ.ศ. ๒๔๔๓ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๐ เป็นโบราณสถานที่สำคัญ เพราะที่ผนังทั้งด้านนอกและด้านในมีภาพจิตรกรรมฝาผนัง

หรืออุปแต้มเรื่องสินไชเป็นส่วนมาก มีเรื่องนรกภูมิบ้างเฉพาะด้านหน้าตรงผนังข้างประตูลิมด้านซ้าย

ต่อจากนั้น หลวงปู่เปลี่ยน ฐิตะปัญโญ เจ้าอาวาสรูปต่อมา ท่านก็ได้ นำพาญาติโยมพัฒนาวัดไชยศรีสืบต่อมาได้เป็นอย่างดี ด้วยเพราะหลวงปู่ท่านเป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของชาวบ้าน อีกทั้งหลวงปู่ท่านยังดำรงตำแหน่งทั้งพระอุปัชฌาย์และเจ้าคณะตำบลลวะกัด้วย ท่านได้มรณภาพ เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๓

หลังยุคหลวงปู่เปลี่ยน พระและชาวบ้านก็พยายามช่วยกันสืบสานพัฒนาวัดมาตลอด แต่ด้วยความไม่พร้อมของชุมชนและพระสงฆ์เองตลอดทั้งประสบปัญหาหลายด้าน ทำยี่สิบถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ วัดไชยศรี ก็แทบไม่มีแม้พระจะอยู่จำพรรษา ทำให้ศรัทธาชาวบ้านก็ลดลงไปด้วย เป็นช่วงเวลาที่วัดไชยศรีได้ประสบวิกฤติและได้สูญเสียโบราณวัตถุและศิลปวัตถุไปอย่างมาก เพราะขาดคนดูแลรักษาและที่สำคัญกว่านั้นก็คือ ได้สูญเสียแหล่งเรียนรู้ศูนย์รวมใจของชุมชนไปเกือบจะหมดสิ้น

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ พระอาจารย์वंสันต์ มหาบุญโญ หรือพระครูบุญชยากร ในปัจจุบัน ท่านได้ย้ายจากจังหวัดนครพนม มาจำพรรษาอยู่ที่วัดไชยศรีอันเป็นวัดบ้านเกิดแห่งนี้ ท่านได้นำพาชาวบ้านและพระเถร พินทุปฏิสังขรณ์วัดไชยศรี ทั้งในด้านประเพณีวัฒนธรรม พลิกฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่น และถาวรวัตถุ เสนาสนะในวัด ให้กลับมาอยู่ในสภาพที่จะรองรับศรัทธาและเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง เป็นผลให้ศรัทธาที่ชาวบ้านจะพึงมีแก่วัดไชยศรี ก็ได้รับการฟื้นฟูให้กลับมาสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดังที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน

อุโบสถ (ลิม) วัดไชยศรี

วัดไชยศรี (วัดใต้) หมู่ที่ ๘ ตำบลสาวะถี อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ตั้งวัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๘ ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาตามประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๑๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๔๙

อุโบสถ หรือ ลิมวัดไชยศรี จัดเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นอีสานที่สร้างขึ้นในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ซึ่งมีความโดดเด่นในเชิงช่าง ๒ ประการ คือ

๑. สถาปัตยกรรม ชนิดลิมทึบที่สร้างขึ้นภายใต้อิทธิพลช่างญวน ตัวอาคารก่ออิฐถือปูนอยู่ในผังสี่เหลี่ยมผืนผ้าขนาด ๓ ห้อง ตั้งอยู่บนฐานสูง มีมุขยื่นออกมาด้านหน้า เดิมมุงหลังคาด้วยแผ่นไม้ที่เรียกว่า “แป้นเกล็ด” มีบันไดทางขึ้นเฉพาะด้านหน้า รวบบันไดทำเป็นรูปม้าก่ออิฐฉาบปูน ผنังด้านข้างเจาะช่องหน้าต่างจริงเฉพาะช่องกลาง พื้นที่อาคารด้านนอกต่อหลังคาพาไลยื่นออกมาและมีรั้วระแนงไม้ที่ประดับด้วยแผ่นไม้แกะสลักเป็นรูปม้าล้อมรอบ ลิมหลังนี้ควบคุมการก่อสร้างโดยหลวงปู่อ่อนสา ซึ่งเป็นเจ้าอาวาสในขณะนั้น ภายหลังมีการเปลี่ยนทรงของหลังคา รื้อม้าประดับรวบบันไดและรั้วระแนงไม้ออก แล้วจึงก่อกำแพงแก้วเพิ่มเติม

๒. จิตรกรรมฝาผนัง หรือ “สือบแต้ม” วาดเติมพื้นที่ทั้งผนังด้านนอก และด้านในของอาคารด้วยเทคนิคการใช้สีขาวทารองพื้นก่อนร่างภาพ ระบาย ด้วยสีฝุ่นวรรณะเย็น ได้แก่ คราม เหลือง ขาว เขียว น้ำตาล และดำ เนื้อเรื่อง ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับวรรณกรรมลุ่มน้ำโขงเรื่อง “สังข์ศิลป์ชัย” หรือที่ชาวอีสานเรียกว่า “สินไซ” ความโดดเด่นของสือบแต้มที่วัดไชยศรี คือ มีการแสดง เนื้อหาเรื่องสินไซที่ครบถ้วนสมบูรณ์มากที่สุดที่ยังเหลืออยู่ ในปัจจุบัน ถึงแม้จะมีการลำดับภาพและเรื่องราวที่ไม่ต่อเนื่องกัน แต่ช่างได้ใช้กลวิธีการบรรยาย ภาพด้วยตัวอักษรไทยน้อยประกอบ สันนิษฐานว่าหลวงปู่อนสาได้ศึกษาเรื่องราวจากหนังสือผูกโบราณแล้วจึงกำหนดตำแหน่งของภาพที่จะวาดลงบนผนัง ส่วนจิตรกรหรือ “ช่างแต้ม” นั้นเป็นชาวอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม นำโดยนายทอง ทิพย์ชา และคณะ

นอกจากเรื่องสินไซแล้ว ที่ผนังด้านนอกยังวาดภาพพระพุทธรูปประทับนั่งเหนือช่อหน้าต่าง มีภาพนรกภูมิที่ผนังด้านหน้า ส่วนผนังด้านในมีภาพวาดแต่ละด้านดังนี้ ทิศใต้เป็นฉากการสู้รบระหว่างสินไซกับกองทัพของยักษ์กุมภคณี ทิศเหนือเป็นการสู้รบระหว่างสินไซกับกองทัพของวรรณาค ทิศตะวันตกเป็นภาพ ม้วนชาดก (สรูป) เพื่อเฉลยว่าตัวละครแต่ละตัวได้มาเกิดเป็นบุคคลใดในสมัย พุทธกาล เช่น สินไซคือพระพุทธเจ้า ยักษ์กุมภคณีคือพระโมคคัลลานะ สังข์ทอง คือพระสารีบุตร ลีโห คือพระอานนท์ นางสุมณฑาคือนางวิสาขา เป็นต้น และ ทิศตะวันออกตำแหน่งเหนือประตูทางเข้าวาดภาพยักษ์กุมภคณีไปสู่ขอนางสุมณฑา ซึ่งเป็นตอนจบของเรื่องราวทั้งหมด

อุโบสถวัดไชยศรี ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนและกำหนดเขตที่ดิน โบราณสถานในราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๑๑๘ ตอนพิเศษ ๑๒๗ ง วันที่ ๒๑ ธันวาคม ๒๕๔๔ พื้นที่โบราณสถานประมาณ ๓ งาน ๒๙.๗ ตารางวา (สำนักศิลปากรที่ ๘ ขอนแก่น, ๒๕๖๓)

สาวะถีหมู่บ้านหมอลำ

บ้าน “สาวะถี” ได้ชื่อว่าเป็นหมู่บ้านหมอลำของจังหวัดขอนแก่น เพราะมีหมอลำและคณะหมอลำเกิดขึ้นที่นี้หลายคน หลายคณะ มีพ่อครู แม่ครู หมอลำที่ได้ชื่อว่าเป็นรากฐานของหมอลำพื้นเมืองของแก่นหลายท่าน อาทิ หมอลำแข่ง นามคันที (แสงอรุณ) หมอลำประสงค์ เหลาหา หมอลำปิ่น (ไม่ทราบนามสกุล) หมอลำบัว คำมี (แก้ววิเศษ) และมีรุ่นลูกศิษย์อย่าง หมอลำ สมจิตร ศรีภวนชา หมอลำคำนาง เจ็กมา รวมถึง หมอลำระเบียบ - ดวงจันทร์ พลล้ำ โดยเฉพาะหมอลำระเบียบ พลล้ำ ที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาคณะหมอลำ **“ระเบียบวาทะศิลป์”** ให้กลายเป็นคณะหมอลำที่ประสบความสำเร็จสูงสุดในยุคนี้ ซึ่งก็มีรากฐานมาจากฐานลัทธิวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ของชุมชนบ้านสาวะถี

หมอลำบ้านสาวะถียุคแรกเป็นหมอลำพื้น ลำคนเดียวแต่แสดงเป็นหลายบทบาท ตามท้องเรื่องนิทานที่นำมาลำ ลำประกอบแคน รูปแบบในการนำเสนอที่เรียบง่าย คล้ายเป็นการเล่านิทาน ต่างแต่มีเสียงแคนประกอบและมีการแสดงท่าทางประกอบ มาระยะหลังจึงเริ่มมีผู้แสดงเพิ่มมากขึ้นเป็น ๒ - ๓ คน มีทั้งผู้หญิงและผู้ชายเล่นเป็นตัวละครตามบทบาทของเนื้อเรื่อง เมื่อความนิยมของหมอลำกลอนเพิ่มขึ้น หมอลำพื้นจึงซบเซาอยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงพัฒนามาเป็นหมอลำหมู่ ซึ่งมีผู้แสดง ๔ คนเรียกว่า “หมอลำเก้า” และเพิ่มจำนวนผู้แสดงมากขึ้น มีดนตรีประกอบมากขึ้น เรียกว่า “หมอลำเรื่องต่อกลอน” และพัฒนามาเป็นหมอลำเรื่องต่อกลอนอินคอนเสิร์ต อย่างหมอลำคณะ

ระเบียบวาทะศิลป์ที่ก้าวขึ้นมาเป็นหมอลำที่ได้รับความนิยมสูงสุดในปัจจุบัน ซึ่งเป็นหมอลำประยุกต์เพื่อสนองความนิยมตามยุคสมัย

เพื่อฟื้นฟูมรดกหมอลำแบบดั้งเดิมให้คงอยู่พระครูบุญชยากรยังได้มีดำริให้มีการสืบสานหมอลำแบบดั้งเดิมให้คงอยู่คู่ส่วะถี จึงได้มีการนำเอาหมอลำยุคเก่าที่ปลดเกษียณจากการเป็นหมอลำอาชีพมารวมตัวตั้งเป็นคณะ **“หมอลำพันปี”** เพื่อการอนุรักษ์ และเผยแพร่ให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้หมอลำพันปี เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๒ จากการที่นายวิรัตน์ ศรค์กตา ได้นำเครื่องเสียงไปเปิดในงานบุญแจกข้าว (บุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ล่วงลับ) ในหมู่บ้าน ได้เห็นคุณพ่อ - คุณแม่ซึ่งเป็นผู้สูงวัย ที่เคยเป็นหมอลำในอดีต ออกมาร้องลำเล่นกัน เกิดความรู้สึกว่าไพเราะและสนุกสนานมาก และสังเกตเห็นว่าแต่ละท่านล้วนมีความสุขเมื่อได้มาร้องมัลาร่วมกัน ซึ่งท่านเหล่านั้นหลังจากเลิกร้างจากการเป็นหมอลำแล้วก็มาใช้ชีวิตปกติอยู่กับบ้าน บางคนก็ดูแลลูกหลาน ไม่มีโอกาสได้ใช้ความสามารถดังแต่ก่อน

นายวิรัตน์ เห็นว่าคุณพ่อคุณแม่ซึ่งท่านเคยเป็นหมอลำมาก่อน บางคนเป็นถึงพระเอก - นางเอกแต่ต้องมาใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ทั้งที่มีความสามารถ จึงคิดจะรวบรวมหมอลำเก่าบ้านส่วะถีมาตั้งเป็นคณะหมอลำเพื่อการอนุรักษ์ และได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี แต่ตอนนั้นยังไม่มีชื่อคณะ ต่อมาเมื่อ “โครงการวัฒนธรรมไทยสายใยชุมชน” ของกระทรวงวัฒนธรรม มาดำเนินการที่วัดไชยศรี คณะหมอลำจึงได้รับการยกขึ้นเป็นฐานการเรียนรู้หนึ่ง พระอาจารย์บุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี และเจ้าคณะตำบลส่วะถี เขต ๑ จึงตั้งชื่อให้ว่า **“หมอลำพันปี”** โดยถือเอาจุดเด่นคืออายุหมอลำรวมกัน

ผู้ร่วมก่อตั้งยุคแรก ๑. นายวิรัตน์ ศรีศักดิ์ ๒. พ่อจอม ข่อยุ่น (เสียชีวิตแล้ว)
 ๓. พ่อซารี คำภา ๔. แม่สงวน แสงสีเรือง ๕. พ่อบุญมาก (หมอแคน)
 ๖. พ่อผั่น ดาวสวะ (หมอแคน) ๗. แม่สมจิตร์ ศรีกวนชา ๘. แม่แตะ คำบ่อศรี
 ๙. พ่อคำพัน สุวรรณผา ๑๐. พ่อสมศักดิ์ สิมหลวง ๑๑. แม่พวงรัตน์ เมืองช่อง
 ๑๒. พ่อทองม้วน เจริญสุข ๑๓. พ่อเฉลิม ม่วงวัน

ปัจจุบันสมาชิกหลายท่านได้เสียชีวิตลงหรือบางส่วนก็ไม่สามารถ
 ร่วมแสดงได้อีกเพราะด้วยสภาพ สุขภาพ สมาชิกรุ่นใหม่ที่ยังร่วมแสดงได้
 ประกอบด้วย ๑. พ่อบุญมาก แสงศรีเรือง ๒. แม่สงวน แสงศรีเรือง ๓. แม่หนูนา
 มหาตย์ ๔. แม่ดวงใจ ทับสมบัติ ๕. แม่หนูเรียม เชื้อสวาท ๖. แม่เปลื้อง คำภา
 ๗. พ่อธนิศ ศรีสมบูรณ์ (มือกลอง) ๘. พ่อวิรัตน์ ศรีศักดิ์ หัวหน้าคณะ

(วิรัตน์ ศรีศักดิ์, ผู้ให้ข้อมูล, ๒๕๖๓)

คณะหมอลำพันปี

ในขณะเดียวกันโรงเรียนบ้านสาวะถียังได้นำกิจกรรมหมอลำเข้าไปบรรจุเป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ โดยการตั้งคณะ **“หมอลำลินไชน้อยร้อยปี”** เพื่อการสืบสานและต่อยอดให้หมอลำสาวะถีได้เชื่อมโยงสู่จิตใจเยาวชนคนรุ่นใหม่ ชุมชนสาวะถีจึงยังคงความเป็นพื้นที่หมอลำที่ยังมีชีวิต มีลมหายใจ สมดังคำกล่าวที่ว่า **สาวะถีดินแดนหมอลำเมืองขอนแก่น** อย่างแท้จริง

หมอลำหุ่นลินไชน้อยร้อยปี เป็นกิจกรรมลดเวลาเรียนเพิ่มเวลารู้ของนักเรียนโรงเรียนบ้านสาวะถี (สาวะถีราษฎร์รังสฤษดิ์) ได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๕๘ โดยร่วมกับเครือข่ายสื่อศิลปวัฒนธรรมชุมชนอีสานได้เข้ามาหนุนเสริม ให้การอบรมผ่านโครงการลินไชนโมเดล และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ได้ให้งบสนับสนุนชุมชนวัฒนธรรมสร้างสรรค์ หมู่ที่ ๘ วัดไชยศรี จำนวน ๕๐,๐๐๐ บาท ในเงินจำนวนนี้ ทางวัดไชยศรี โดยท่านพระครูบุญชญากร เจ้าอาวาส ได้มอบให้กับทางโรงเรียนเพื่อนำมาพัฒนาหมอลำหุ่นลินไชน้อยร้อยปี

รูปแบบการแสดงหมอลำหุ่นลินไชน้อยร้อยปี ได้มีการประยุกต์เอาการเชิดหุ่นกระต๊อบข้าว มาผนวกกับการลำทำนองลินไช เพื่อจะได้เป็นที่ตื่นตาให้แก่ผู้ชมมากขึ้น และยังเป็น การนำของเหลือใช้มาประดิษฐ์เป็นหุ่น เข้ากับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปี พ.ศ. ๒๕๕๙ กระทรวงวัฒนธรรม ประสานงบประมาณโดยสำนักวัฒนธรรมจังหวัดขอนแก่น ได้ใช้งบประมาณในการดำเนินงานต่อ จำนวน ๑๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อพัฒนาวงหมอลำให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยทางโรงเรียนได้พัฒนาให้เป็นสื่อศิลปวัฒนธรรมของทั้งโรงเรียนและของชุมชนที่ได้รับการยอมรับและสามารถรับงานแสดงและนำไปโชว์ได้ทั่วประเทศ

ปี พ.ศ. ๒๕๖๑ - ๒๕๖๒ หมอลำหุ่นลิ้นไซ่น้อยร้อยปี เป็นรุ่นที่ ๕ ได้รับการที่ได้มีการฝึกหัด ฝึกฝนเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นสากลมากยิ่งขึ้น โดยได้รับบสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ผ่านโครงการลิ้นไซโมเดล ปีที่ ๔ ทำให้สามารถเล่าเรื่องย่อของวรรณกรรมลิ้นไซ ในภาคภาษาอังกฤษ เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่มาเยี่ยมชมวัด ชุมชน และโรงเรียน

ปัจจุบัน ปี พ.ศ. ๒๕๖๓ หมอลำหุ่นลิ้นไซ่น้อยร้อยปี เป็นรุ่นที่ ๕ (พ.ศ.๒๕๖๔) ซึ่งได้รับการส่งต่อกันมาเป็นรุ่น ๆ และในปีนี้ หมอลำหุ่นลิ้นไซ่น้อยร้อยปี ได้รับคัดเลือกเป็น ๑ ใน ๘ ผลิตภัณฑ์ไม้ซี้ ของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน) หรือ (สสปน.)

จากstup เต็มภูมิปัญญา สู่สินค้าชุมชน

ภาพจิตรกรรมฝาผนังเรื่องสินไซ วัดไชยศรี

จากวรรณกรรมที่ปรากฏอยู่บนฝาผนังโบสถ์ ถูกต่อยอดไปสู่การสร้างแบบเรียนท้องถิ่น การพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ ศิลปะการแสดง แหล่งท่องเที่ยว และนำมาสู่การสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยคนในชุมชนที่ทำงานประสานกันระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ได้ทำงานร่วมกันและได้ประโยชน์ร่วมกัน โดยเริ่มต้นจากคณะหมอลำหุ่นสินไซน้อยร้อยปี ที่ดำเนินการโดยโรงเรียนบ้านสาวะถี (สาวัดธีราชฐ์รังสฤฎี) ที่มีนายวรศิลป์ นิลเขต ผู้อำนวยการโรงเรียน และนางนงนุช ศิริภูมิ ครูผู้ฝึกสอน และเป็นศิลปะการแสดงที่สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและชุมชน

หมอลำหุ่นสินไซน้อยร้อยปี

ปัจจุบันชุมชนสาวะถี มีบริการด้านการจัดการท่องเที่ยวรองรับนักท่องเที่ยวผ่านเพจในเฟซบุ๊กชื่อ “**เที่ยวสาวะถีวิถีสุข**” พร้อมทั้งมีผลิตภัณฑ์ของชุมชนที่ต่อยอดจากการดึงความสวยงามของสภาพแวดล้อมที่ผาผนังโบสถ์ออกไปสู่ผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายทั้ง แก้วกาแฟ แก้วเก็บความเย็น เสื้อยืด กระเป๋าผ้า แม่เหล็กติดตู้เย็น หน้ากากผ้า ผ้าพันคอ ปลาร้าทรงเครื่อง ฯลฯ โดยใช้ตัวละครหลักของวรรณกรรมเรื่องสินไซ มาคัดลอกและออกแบบเพื่อมาทำเป็นลายผลิตภัณฑ์อันประกอบด้วย

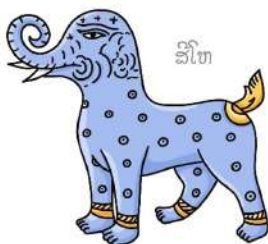
ບໍ່ກ

ຮູປແຕ້ມສີນໄຊ ວັດໄຊສີ

ສັງຫອງ

ຮູປແຕ້ມສີນໄຊ ວັດໄຊສີ

ສີໂຫ

ຮູປແຕ້ມສີນໄຊ ວັດໄຊສີ

ลายผลิตภัณฑ์สินค้าที่นำเอาภาพจากซูปแต่้มมาออกแบบและต่อยอด

กระเป๋าผ้า

แก้วกาแฟ

เสื้อยืด

กระเป๋าผ้า

ผ้าพันคอ

แก้วเก็บความเย็น

แก้วกาแฟ

แม่เหล็กติดตู้เย็น

ปลา ร้าทองเครื่อง

ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ชุมชนสวະถီ

ประกอบกับยังมีแหล่งเรียนรู้ในชุมชนที่นักท่องเที่ยวสามารถมาเยี่ยมชมได้ ไม่ว่าจะเป็นการทำผลิตภัณฑ์ข้าวเกรียบสมุนไพรแบบโบราณ การทำข้าวแตงงา และการจักสานไม้ไผ่แบบโบราณที่หารับประทานและหาซื้อได้ยากแล้วในทุกวันนี้

ชุมชนสาวะถีกำลังพัฒนารูปแบบธุรกิจเล็ก ๆ ของชุมชนที่เกิดจากการรวมตัวกันของกลุ่มจิตอาสาในชุมชนเพื่อก้าวสู่การเป็น **“วิสาหกิจชุมชนเพื่อสังคม”** หรือ **Social Enterprise : SE** เพื่อพัฒนาศักยภาพของชุมชนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ โดยมีคนภายนอกชุมชนเข้ามาร่วมหนุนเสริม

วัตถุประสงค์สาวะถีวิสาหกิจเพื่อสังคม

๑. ดำเนินธุรกิจเพื่อสังคมในรูปแบบวิสาหกิจเพื่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ในการแก้ไขปัญหา พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน และสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน พร้อมทั้งยกระดับคุณภาพชีวิตของสมาชิกในชุมชนตำบลสาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น ให้มีรายได้เพิ่มขึ้น

๒. เพื่อดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมด้านศิลปวัฒนธรรม โดยดึงเอามรดกทางวัฒนธรรมที่มีมาต่อยอดส่งเสริมเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยมีองค์กรภายนอกทั้งภาครัฐกิจ เอกชน ประชาสังคม สถาบันการศึกษา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาหนุนเสริมในรูปแบบของหุ้นส่วน ภาคีเครือข่ายอย่างเป็นธรรม

๓. เพื่อประกอบกิจการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ ท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่สะท้อนเรื่องราว วิถีชีวิต อัตลักษณ์และการสร้างแบรนด์สถานที่ของชุมชน ตำบลสาวะถีและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อดูแลต่อยอดสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืน

เสน่ห์อีสานบ้านสาวะถี

"พาสวยสันไช"

ก๋อปปลาตุก

ปลาฉี่นึ่งแจ่ว

แกงหน่อไม้

ข้าวเหนียว

ต้มไก่บ้าน

สถานที่ส่วนปันสุข

นางสุมนทาทูมชนสาวะถี อ.เมือง จ.ขอนแก่น

สอบถามได้ที่ครูณงนุช 087 640 6718

หรือ แม่ลิ้นไต้ 094 323 8811

พร้อมกันนั้นยังให้บริการท่องเที่ยวชุมชน และบริการอาหารเครื่องดื่มอีกด้วย

นั่งรถซาเล้งเที่ยวชุมชน

ตักบาตรสาวะถีวิถีสุข
วันอาทิตย์ที่ 3 ของเดือน

รายชื่อคณะกรรมการบริหาร
สภาวะวิสาหกิจเพื่อสังคม
ประจำปี ๒๕๖๔ - ๒๕๖๕

๑. พระครูบุญชยากร เจ้าอาวาสวัดไชยศรี	ที่ปรึกษา
๒. นายอุทิศ อะติมานะ	ที่ปรึกษา
๓. ผศ.ดร.ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์	ผู้จัดการ
๔. นางสุมาลี สุวรรณกร	ผู้ประสานงาน
๕. นางนงนุช ศิริภูมิ	เหรัญญิก
๖. นางลันไดย์ บุญมี	เลขานุการ
๗. นางวนิดา ราชเครือ	ผู้ช่วยเลขฯ
๘. นางสุขเฉลิม เทียนทองดี	ฝ่ายพัฒนาผลิตภัณฑ์
๙. นางมาลี เสาร์สิงห์	ผู้จัดการฝ่ายขาย
๑๐. นายวิรัตน์ ศรศักดิ์	ฝ่ายประชาสัมพันธ์
๑๑. ด.ช.ภาณุวิชญ์ มาพระลับ	ฝ่ายประชาสัมพันธ์

ติดต่อประสานงาน

ผศ.ดร.ทรงวิทย์ พิมพะกรรณ์	๐๘๙ ๔๙๙ ๒๒๕๖
นางลันไดย์ บุญมี เลขานุการ	๐๙๔ ๓๒๓ ๘๘๑๑
นางนงนุช ศิริภูมิ เหรัญญิก	๐๘๗ ๖๔๐ ๖๗๑๘

7. พันธมิตรธุรกิจหลัก

- เครือข่ายชุมชน
- หน่วยงานภาครัฐ
- นักการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น
- มหาวิทยาลัยภูมิภาคต่าง ๆ
- พันธมิตรธุรกิจเอกชน

6. กิจกรรมหลักขององค์กร

- ทำสื่อออนไลน์ สื่อสิ่งพิมพ์ ทุนวัฒนธรรม สร้างแบรนด์
- ทำกิจกรรม เทศกาล การแสดง วัฒนธรรม
- อบรมแบบ สหัช จิตอาสาอาสาของสหัชชิกชุมชน
- จัดการ เสนอของรับซื้อ
- จัดอบรม หลักสูตร
- จัดการฝึกซ้อม รับทุนชุมชน
- อบรมบ่มนิสัย สหัช ควบคู่กับ
- การจัดการ อบรม หลักสูตร วิชาการชุมชน
- พัฒนาศูนย์ แหล่งเรียนรู้ มีชีวิต ต่อเนื่อง

5. ทรัพยากรหลักขององค์กร

- ทุนทางวัฒนธรรม สังคม ทุนวัฒนธรรม
- ความรู้ ทักษะ การจัดการชุมชน
- ปรชาญ พลังร่วมใจ จิตอาสา ทุนงานผู้เสียสละใจ ควบวงจร
- เครือข่ายพันธมิตร ภาครัฐ ภาคเอกชน

2. คุณค่าเชิงองค์กร

- ตอบสนองลูกค้า
- แหล่งท่องเที่ยว สร้างประสบการณ์ประทับใจ
- แหล่งรวม ปรชาญ พลังร่วมใจ ทุนทางสังคม
- ศูนย์ข้อมูล แหล่งเรียนรู้ พัฒนาศักดิ์ชุมชน บ้านนาอ เรือมลา
- ประสิทธิภาพวัฒนธรรม ถูกทำใจได้ เข้าใจได้ผ่านสื่อรูปแบบหลากหลาย
- สื่อออนไลน์ สร้างความรู้สึกว่าเข้าถึง แนวคิดสถานที่
- หลักสูตร การศึกษาทางเลือก
- แหล่งเที่ยว ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม
- ผลิตภัณฑ์ บริการ เศรษฐกิจชุมชนที่มีความคิดสร้างสรรค์

4. การรักษาวินัยสัมพันธ์กับลูกค้าระยะยาว

- มีแอปพลิเคชันบริการดำรง
- บริการ สนับสนุนลูกค้า
- ที่ปรึกษา Real Time
- โปรแกรมการอบรม หลักสูตรต่อเนื่อง

3. ช่องทางการตลาด

- วิทยุ แหล่งเรียนรู้ชุมชน
- ร้านที่ชุมชน หน่วยงานวัฒนธรรม
- โซเชียลมีเดีย ร้านจำหน่ายผลิตภัณฑ์ออนไลน์
- ช่องทางบริการลูกค้าสัมพันธ์
- งานเทศกาล การแสดง ตลาดย้อนยุค

1. ลูกค้าเป้าหมายแต่ละกลุ่มและความต้องการ

- หน่วยงานรัฐ รัฐบาลท้องถิ่น
- มหาวิทยาลัย โรงเรียน
- นักท่องเที่ยวอย่างมีจิตประสงค์
- นักท่องเที่ยววัฒนธรรมทั่วไป

9. โครงสร้างการลงทุน

- ค่าเช่าสำนักงาน คลังสินค้า
- ค่าตอบแทนงาน วัสดุสำนักงาน
- ค่าการผลิตราย การสื่อสาร

8. โครงสร้างรายได้

- 1 เงินทางท่องเที่ยว
- 3 ของฝาก
- 5 การจัดการวัฒนธรรม ตลาด การแสดง
- 6 การออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน 7 ที่พัก ร้านอาหาร ตลาดชุมชน
- 2 ผลิตภัณฑ์เที่ยว ทุนวัฒนธรรม สิ่งพิมพ์
- 4 ของที่ระลึก

